

Grey Scale #13

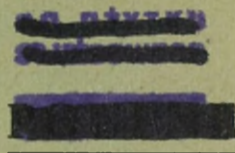

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

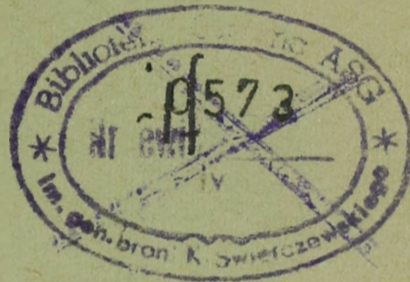
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

PODYPLOMOWE STUDIUM OPERACYJNO-STRATEGICZNE

JAWNE

Egz. pojed.

Ppłk dypl. Edward REDWANZ

WAŻNIEJSZE PROBLEMY OSŁONY
PRZEGRUPOWUJĄCYCH SIĘ WOJSK OPERACYJNYCH
PRZEZ KORPUS OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU

44310
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biuletynu Specjalnych
Sz. ewid.

4

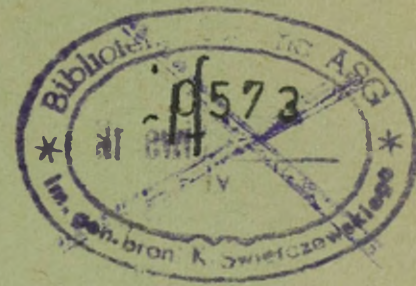
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

PODYPLOMOWE STUDIUM OPERACYJNO-STRATEGICZNE

JAWNE

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~

Egz. pojed.

Ppłk dypl. Edward REDWANZ

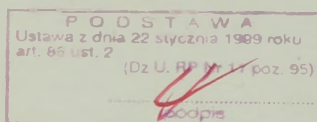
WAŻNIEJSZE PROBLEMY OSŁONY
PRZEGRUPOWUJĄCYCH SIĘ WOJSK OPERACYJNYCH
PRZEZ KORPUS OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU

44310
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASP WP
Archiwum Biad i zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____

A K A D E M I A   S Z T A B U   G E N E R A L N E G O
im. GENERAŁA BRONI KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

=====

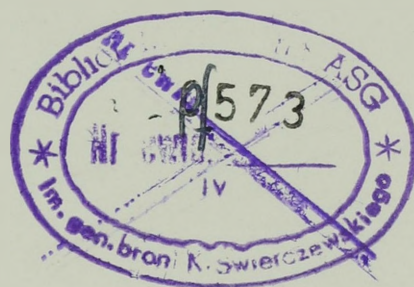
PODYPLOMOWE STUDIUM OPERACYJNO-STRATEGICZNE

PRZEKLASYFIKOWANO
~~DO UŻYTKU~~ Nr 12657
SZUBOWEGO

Egz. pojed.

T E M A T :

=====

WAŻNIEJSZE PROBLEMY OSŁONY PRZEGRUPOWUJĄCYCH
SIĘ WOJSK OPERACYJNYCH PRZEZ KORPUS OBRONY
POWIETRZNEJ KRAJU.

Wykonał:

[Signature]
ppłk dypl. Edward REDWANZ

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biuletynów Specjalnych

Nr ewid. _____

~~441310~~

=====

W A R S Z A W A   L I P I E C   1 9 7 8   r.

S P I S T R E Ś C I :
 =====

	Strona
W S T Ę P	3
1. Specyfika realizacji zadań osłony Wojsk operacyjnych przez Korpus OPK	8
2. Organizacja współdziałania	18
2.1. Obowiązujące zasady współdziałania Wojsk OPK z wojskami OPL i trudności ich realizacji	18
2.2. Propozycje usprawnienia współdziałania ..	20
3. Organizacja dowodzenia w zakresie zabezpieczenia współdziałania między środkami OPL Wojsk operacyjnych, a środkami OP Korpusu OPK	24
Z A K O Ń C Z E N I E	29

W s t ę p .

=====

Ośłona przegrupowujących się wojsk z uwagi na geograficzne położenie Polski nabiera szczególnego znaczenia. Problem ten jest przede wszystkim aktualny w początkowym okresie wojny, choć niemniej ważny może okazać się w innych okresach działań, zarówno w wojnie z użyciem broni jądrowej, jak i bez jej użycia. W obydwu wypadkach zachodzi pilna potrzeba przegrupowania znacznej ilości wojsk operacyjnych własnych i sojuszniczych przez obszar PRL, przede wszystkim w relacji wschód-zachód. Umożliwia to istniejąca sieć dróg kołowych i kolejowych. W tej sieci komunikacji, wyraźnie uwidacznia się szereg punktów i rejonów newralgicznych np: mosty na rz. Odra i Wisła, oraz szereg węzłów komunikacyjnych jak Poznań, Wrocław, Kraków i stacje przeładunkowych na wschodniej granicy PRL.

Wszystkie te newralgiczne punkty sieci komunikacyjnych wymagają szczególnej obrony powietrznej w czasie przemaszowania przez nich wojsk. Konieczna będzie także okresowa osłona rejonów alarmowych, wyjściowych i długich odpoczynków. Przemawia za tym znaczenie, jakie państwa NATO przywiązują do dezorganizacji systemu komunikacyjnego przeciwnika i izolacji rejonu działań bojowych. Zachodnie koncepcje zakładają bezpośrednią izolację rejonu działań bojowych na głębokość do 1000 km, z tym, że główny wysiłek izolacji najczęściej jest koncentrowany na głębokości 200-500 km od linii styczności bojowej. Przywiązując to do naszych warunków należy przypuszczać, że będzie to rejon między Odrą a Wisłą.

Jak wielką uwagę przywiązują zachodni do izolacji rejonu działań bojowych świadczą przykłady z okresu II-giej wojny światowej, wojny Koreańskiej oraz wojny w Wietnamie. Charakterystyczny przykład z okresu II-giej wojny światowej to izolacja rejonu działań bojowych wykonywana przez Amerykanów i Anglików w 1944r. w czasie inwazji w Normandii.

W wyniku tej inwazji został poważnie sparaliżowany ruch kolejowy i kołowy na terenie północnej FRANCJI i BELGII. W pierwszym okresie inwazji przewozy w tym rejonie zmalały do 20%. Niemcy zmuszeni byli wszystkie transporty kolejowe zmierzające na front rozładowywać już w rejonie Paryża. W rezultacie przerzut dywizji hitlerowskich z Polski do rejonu lądowania aliantów w Normandii trwał conajmniej 14 dni, przy czym w ostatniej fazie marszu były one bez przerwy atakowane z powietrza.

W wojnie Koreańskiej dezorganizacja systemu komunikacji prowadzona była przez lotnictwo amerykańskie w znacznie większym zakresie. Świadczy o tym fakt, że już w pierwszych czterech miesiącach wojny na terenie Północnej KOREI - obok dużej ilości taboru kolejowego i samochodowego, zniszczonych zostało 75 mostów - natomiast w ciągu całej wojny ponad 2000 mostów. W rezultacie działania te w znacznym stopniu utrudniły przegrupowanie wojsk Armii Ludowej, jej Zaopatrzenie oraz zmusiły do zaangażowania poważnych sił do odbudowy i obrony obiektów i linii komunikacyjnych.

O aktualnej ważności izolacji rejonu działań bojowych przez amerykańców dobitnie świadczy wieloletnia wojna w Wietnamie. W każdej fazie intensywnych działań poważną ilość sił powietrznych przeznaczali do działań na system komunikacji Północnego Wietnamu, Laosu i Kambodży. Celami w tych działaniach były newralgiczne punkty na drogach, oraz same drogi kolejowe, kołowe i wodne. Do niszczenia tych obiektów przeznaczono 360 samolotów LMB dziennie. Siłami tymi w każdym dniu wykonywali uderzenia na 50% wyznaczonych obiektów, wychodząc z założenia, że Wietnamczycy potrzebują średnio dwóch dni na odbudowę i ponowne uruchomienie przeprawy lub innego obiektu komunikacyjnego. Na uwagę zasługuje fakt, że Amerykanie w ostatniej fazie wojny zastosowali telewizyjne i laserowe urządzenia bombardierskie. Dzięki nim uzyskano wielokrotnie większe rezultaty bombardowań co może spowodować zmniejszenie potrzebnej ilości sił powietrznych do izolacji rejonu działań bojowych.

Jak dotychczas historia wojen nie dostarczyła nam przykładu całkowitej dezorganizacji systemu komunikacyjnego jednej ze stron walczących. Można jednak zauważyć, że przy współczesnych środkach walki, jej rozmiary mogą być znacznie większe niż w przeszłości. Dotyczy to szczególnie europejskiego teatru działań wojennych, gdzie przeciwne strony dysponują środkami o dużej sile rażenia, w tym bronią jądrową. Dlatego też przenosząc doświadczenia z minionych wojen, należy je zawsze dostosowywać do aktualnych warunków danego TDW.

Według współczesnych zachodnich poglądów na problem izolacji rejonu działań bojowych na ETDW, zakłada się, że siły powietrzne NATO mają być w pierwszej kolejności wykorzystane do uderzeń na obiekty przeciwnika, których zniszczenie zapewnia zdobycie przewagi jądrowej i panowanie w powietrzu. Dopiero po wykonaniu tego zadania, główny wysiłek sił powietrznych ma być skierowany na izolację rejonu działań bojowych. Nie wyklucza się realizacji tych dwóch zadań jednocześnie, szczególnie w warunkach wojny jądrowej.

Zgodnie z tymi założeniami, na izolację rejonu działań bojowych może być wyznaczonych:

- a/ w wojnie z użyciem broni jądrowej około 40% sił taktycznego lotnictwa uderzeniowego;
- b/ w wojnie konwencjonalnej około 30% sił taktycznego lotnictwa uderzeniowego;

W świetle tego, w pierwszych 3-4 dniach wojny na izolację rejonów działań bojowych na terytorium Polski może być wydzielone około 3000 samolotów tj. 750-1000 s/1 dziennie /w obliczeniach uwzględniono wzmocnienie sił powietrznych NATO przewidziane na M+20/.

Sposoby realizacji izolacji rejonu działań bojowych na terytorium POLSKI mogą być różne.

Każdorazowo przed wykonaniem tego zadania lub w początkowej jego fazie, przewidziane są działania w celu obezwładnienia systemu OP przeciwnika.

W wypadku konfliktu zbrojnego z użyciem broni jądrowej prawdopodobne wydają się naloty zmasowane małych grup samolotów, jednocześnie na dwóch a nawet trzech kierunkach operacyjnych, wykonywane na różnych wysokościach /z przewagą wysokości małych/. Naloty takie umożliwiają jednocześnie obezwładnić dużą ilość obiektów na znacznym terytorium POLSKI.

Nie można także wykluczyć dążenia do postawienia przez przeciwnika przy pomocy sił powietrznych zapór jądrowych na zasadniczych rubieżach wodnych POLSKI.

W warunkach prowadzenia działań wojennych bez użycia broni jądrowej izolacja rejonu działań bojowych będzie znacznie trudniejsza, a realizacja jej mniejszymi siłami musi trwać znacznie dłużej. Zmusi to przeciwnika do koncentracji wysiłku na wybranych rejonach lub obiektach, działań wielokrotnych, kolejnego oddziaływania na obiekty i rejony itp. I w tym wypadku należy liczyć się z nalotami zmasowanymi małych grup samolotów, najczęściej z jednego kierunku, na różnych wysokościach bardzo często o zmienionym profilu lotu.

Jedną z wielu przewidzianych form izolacji rejonu działań bojowych przez przeciwnika może być rozpoczęcie uderzeń na obiekty położone na rubieży rz. WISŁA, a następnie sukcesywne przenoszenie działań w kierunku rz. ODRA.

Poruszone dotychczas problemy dobitnie świadczą o ważności osłony wojsk operacyjnych przegrupowujących się przez obszar POLSKI - obszar o wyjątkowym znaczeniu tranzytowym w naszym Układzie. Jednakże w żadnym wypadku nie można zawęzić tego problemu tylko do bezpośredniej osłony przegrupowujących się wojsk. O wiele większe znaczenie dla pomyślnego przegrupowania się wojsk będzie miała skuteczna osłona systemu komunikacji i tych obiektów komunikacyjnych, z których będą one w trakcie przegrupowania korzystać. Izolując rejon działań bojowych przeciwnik rzadko będzie decydował się na wyszukiwanie kolumn maszerujących wojsk, celów ruchomych, maskowanych, poruszających się większością nocą.

Znacznie łatwiej będzie jemu wykonywać uderzenia na obiekty komunikacji - obiekty stałe i w rezultacie skuteczniej dezorganizować przegrupowanie wojsk.

Konsekwencją tego stanu rzeczy musi być oczywiście zainteresowanie każdego Korpusu OPK sprawą obrony powietrznej obiektów komunikacyjnych wykorzystywanych przez wojska operacyjne. Musi to być stały element składowy głównego zadania Korpusu, do wykonania którego powinien on być już przygotowany w okresie pokoju. Opracowane w czasie pokoju plany działań bojowych Wojsk OPK na szczeblu operacyjnym i operacyjno-taktycznym powinny uwzględniać realizację tego zadania w różnych warunkach sytuacji bojowej.

Zagadnieniom związanym ze specyfiką realizacji zadania osłony Wojsk operacyjnych przez Korpus OPK oraz problemom współdziałania między środkami OPK i OPL i dowodzenia, poświęcę dalsze rozważania.

1. SPECYFIKA REALIZACJI ZADAŃ OSŁONY WOJSK OPERACYJNYCH
 =====
 PRZEZ KORPUS OPK.
 =====

Osłona przegrupowujących się wojsk operacyjnych /co już stwierdziłem na wstępie/ musi być elementem składowym głównego zadania bojowego wojsk OPK PRL. Mało, w początkowym okresie wojny może stać się jego głównym elementem i dominować w czasie realizacji głównego zadania bojowego. Jest rzeczą bezprzeczną, że wojska OPK do wykonania tego zadania muszą być przygotowane już w okresie pokoju. Nie znaczy to jednak, że system OPK już w czasie pokoju musi być budowany pod kątem wykonania tego zadania. System OPK musi przede wszystkim zapewnić obronę powietrzną głównych obiektów ekonomicznych i administracyjno-politycznych w państwie. Jednocześnie jednak, winien on być przygotowany do wykonania szeregu zadań dodatkowych - w tym przede wszystkim osłony przegrupowujących się wojsk operacyjnych. W tym celu już w okresie pokoju należy rozważyć szereg zagadnień teoretycznych a i praktycznych, które pozwoliłyby już w konkretnych działaniach bojowych wykorzystywać w miarę najlepiej siły i środki OP do wykonania tego zadania.

Dlatego też, DW OPK /oddział operacyjny/ powinny otrzymać trasy przemarszu wojsk - ich ważność i znaczenie, punkty newralgiczne na trasach wymagające szczególnej osłony, warianty przegrupowania wojsk dla różnych sytuacji /np: wojna z zastosowaniem BMR, bez niej, w początkowym okresie wojny, w trakcie jej trwania itp./ z uwzględnieniem czasu przemarszu, natężenia na określonych trasach, rubieżach itp. Wojska OPK winny także wiedzieć jakie organiczne środki i siły OPL wojsk i na jakich warunkach będą mogły być wykorzystane w systemie OPK, do osłony przegrupowujących się przez terytorium Kraju wojsk operacyjnych. Informacja ta powinna stanowić podstawę do opracowania operacyjnego planu osłony przegrupowujących się wojsk, składającego się z części geograficznej i legendy.

Z planem tym i wynikającymi z niego zadaniami powinny być zapoznane Korpusy OPK już w czasie pokoju.

Powinien on zawierać:

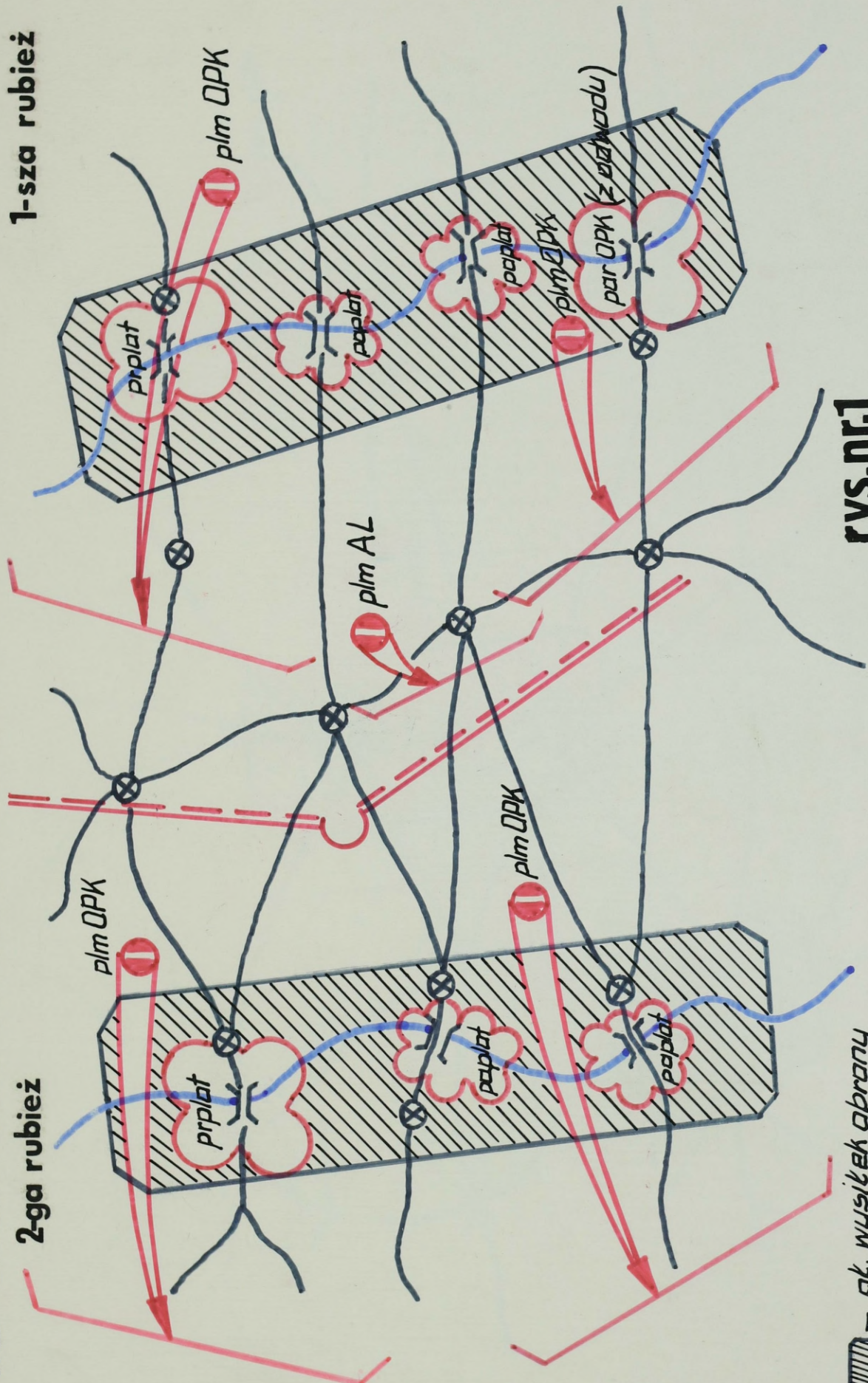
- wnioski z oceny przewidywanych działań nieprzyjaciela powietrznego na przegrupowujące się wojska operacyjne;
- wnioski z oceny przewidywanych wariantów przegrupowania wojsk operacyjnych;
- Zamiar osłony przegrupowujących się wojsk operacyjnych /wg wariantów/ obejmujący obiekty, rubieże koncentracji głównego wysiłku obrony powietrznej, sposoby osłony, zasady wykorzystania rodzajów wojsk OPK i dowodzenia wojskami OPK;
- Zasady i sposoby wykorzystania wojsk OPL w systemie OPK w czasie osłony przegrupowania wojsk operacyjnych;
- Zasady i sposoby współdziałania wojsk OPK z osłanianymi wojskami operacyjnymi, szczególnie w zakresie wykorzystania ich organicznych środków OP;
- Zadania bojowe dla Korpusu OPK, wynikające z zamiaru osłony, wytyczne do ich realizacji, przydział dodatkowych sił OP, wzmocnienie jednego Korpusu OPK siłami z innych Korpusów OPK itp.

W oparciu o otrzymane zadania bojowe, Korpus OPK winien rozwiązać szereg problemów operacyjno-taktycznych, w wyniku których opracować kilka prawdopodobnych wariantów osłony przegrupowujących się wojsk operacyjnych, jak np:

- 1/ Skupienie wysiłku obrony powietrznej na 1-2 rubieżach wodnych /rys. Nr 1/;
- 2/ Skupienie wysiłku obrony powietrznej na kilku określonych obiektach /węzłach/ komunikacyjnych /rys. Nr 2/;
- 3/ Skupienie wysiłku obrony powietrznej na wybranych rejonach koncentracji wojsk operacyjnych /rys. Nr 3/;
- 4/ Skupienie wysiłku obrony powietrznej kolejno / w określonym czasie/ na każdej z trzech w/w grup obiektów /rys. Nr 4/.

SKUPIENIE GŁÓWNEGO WYSIŁKU OBRONY POWIETRZNEJ NA RUBIEZACH WODNYCH

1-sza rubież

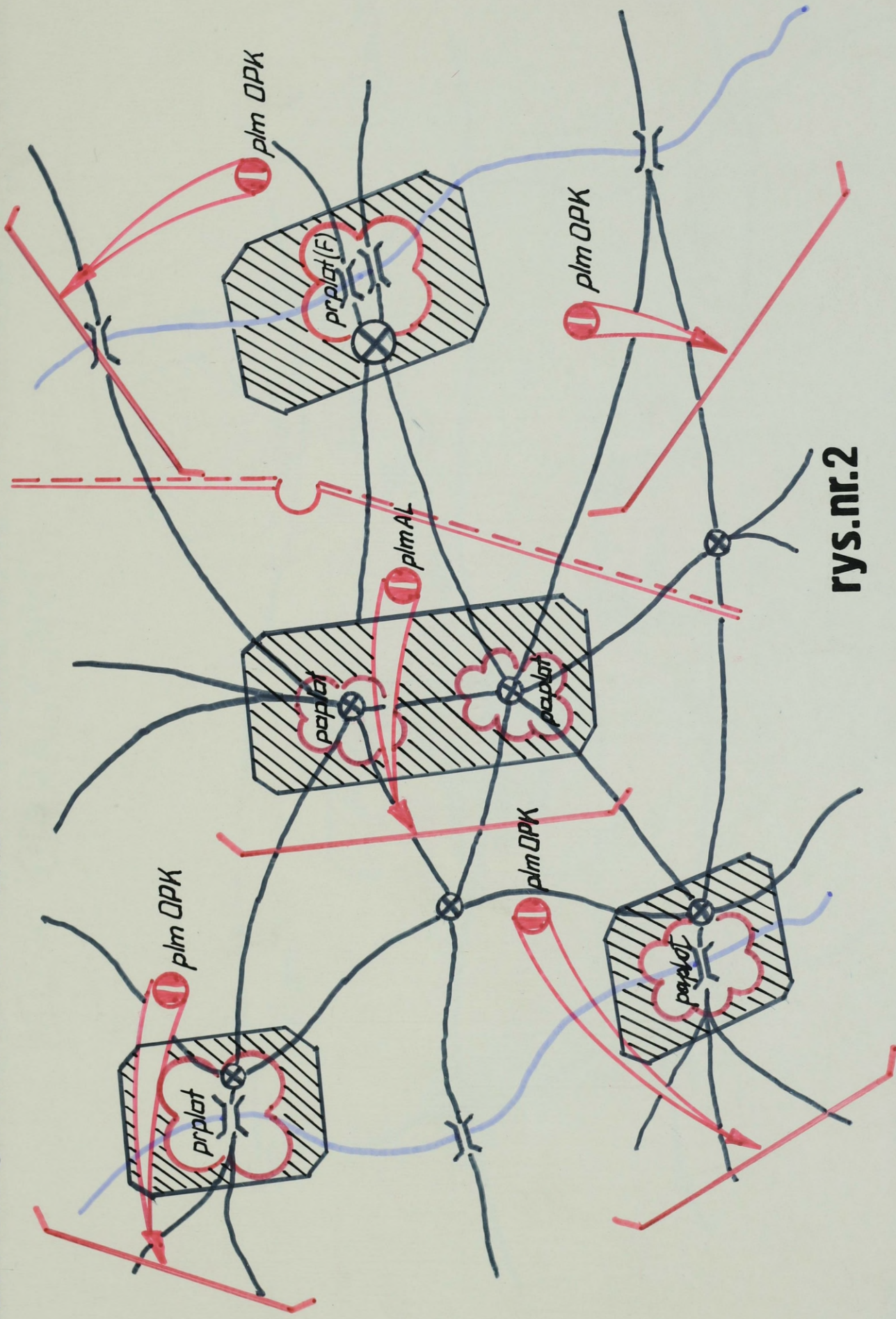
rys.nr.1

▨ - gł. wysiłek obrony

⊗ - węzły komunikacyjne

— rubież pizechwylenia ŚNP pizebz LM

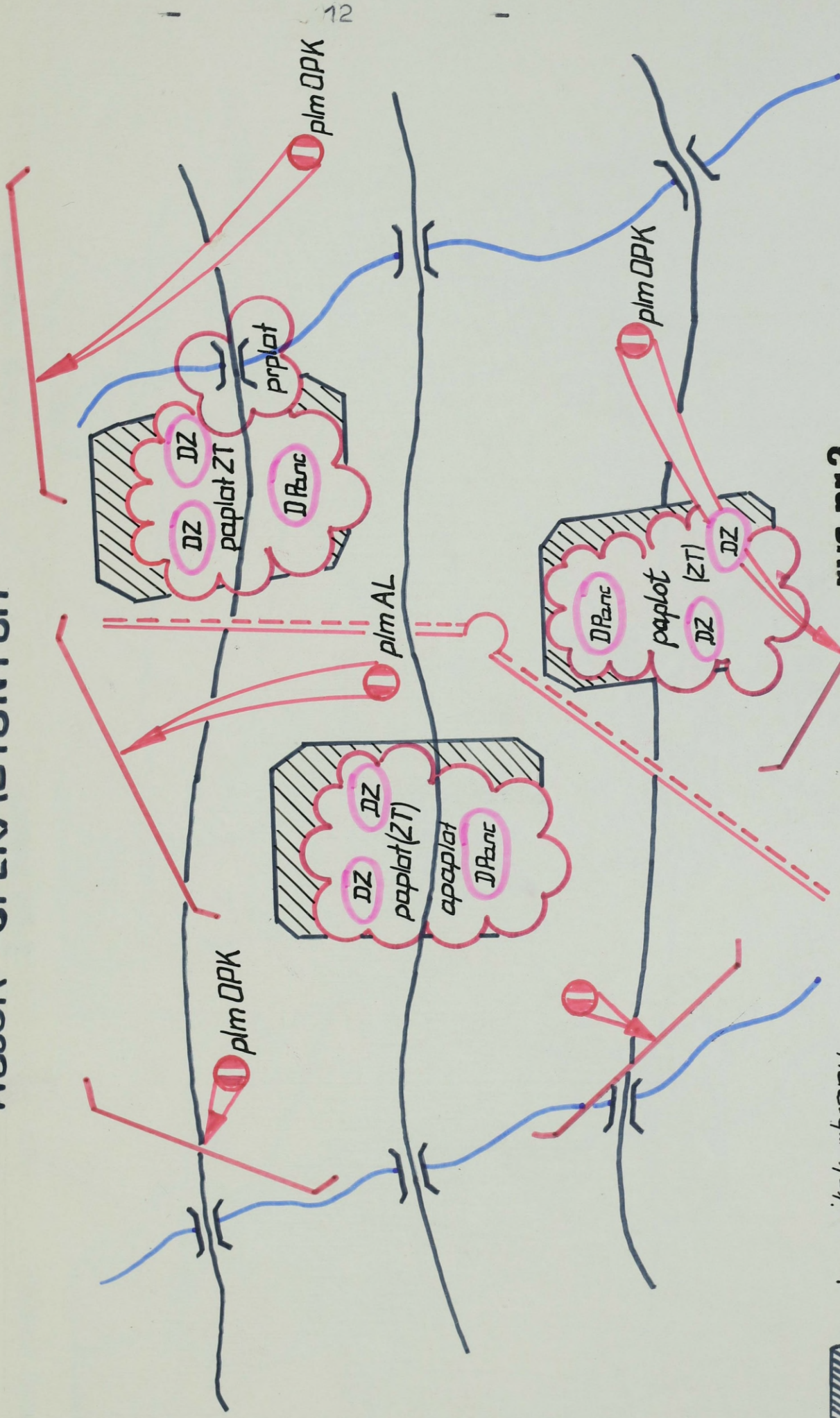
SKUPIENIE GŁÓWNEGO WYSIŁKU OBRONY POWIETRZNEJ NAWYBRANYCH OBIEKTACH KOMUNIKACJI

rys.nr.2

- - gł. wysiłek obrony
- - węzły komunikacyjne
- - rubież przechwycenia SNPP przez LM

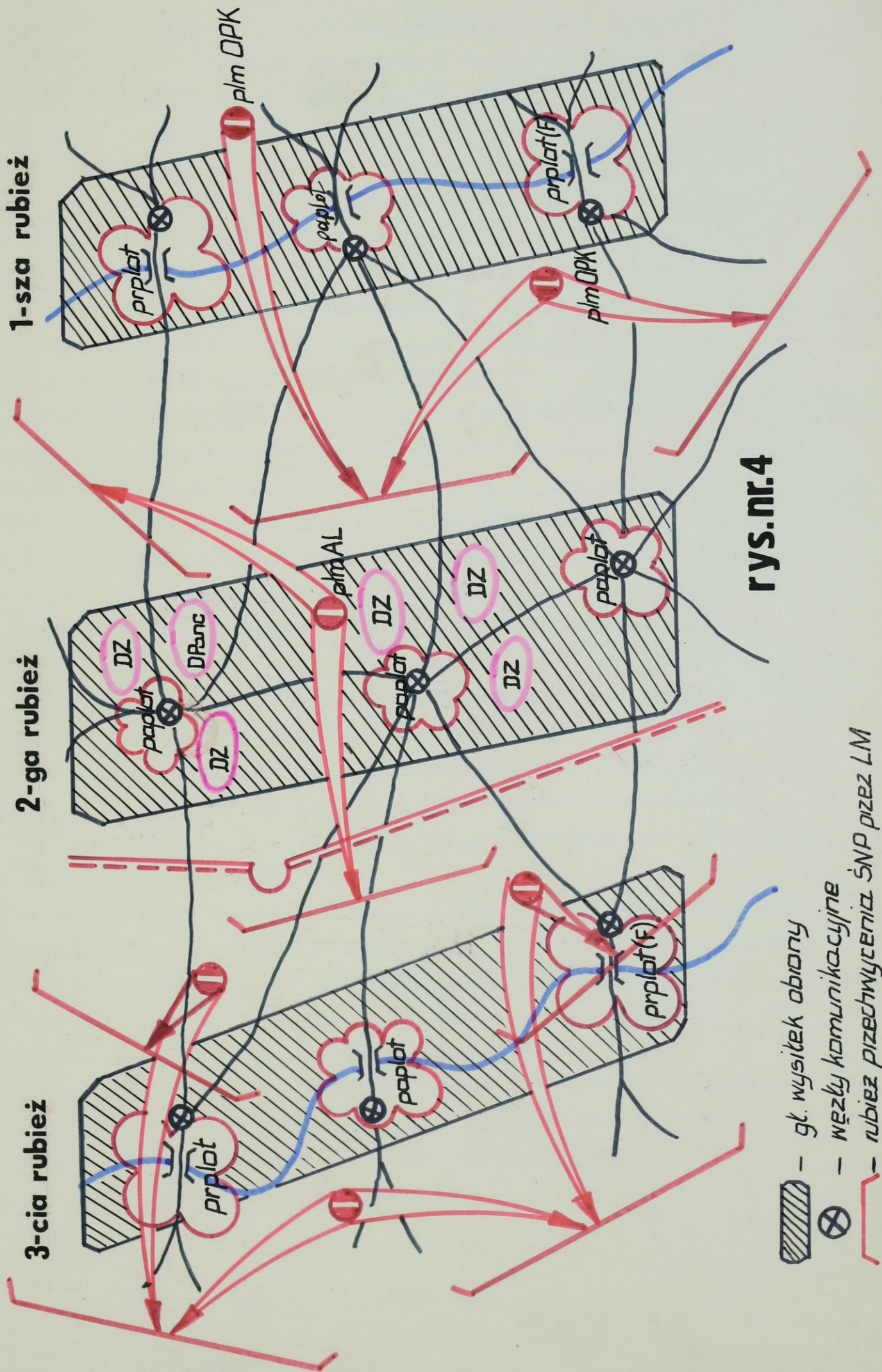
SKUPIENIE GŁÓWNEGO WYSIŁKU OBRONY POWIETRZNEJ NA REJONACH ZĘŚRODKOWANIA WOJSK OPERACYJNYCH

- - gł. wysiłek obrony
- - węzły komunikacyjne
- - rubież przechwycenia SNP przez LM

rys.nr.3

SKUPIENIE GŁÓWNEGO WYSIŁKU OBRONY POWIETRZNEJ KOLEJNO NA OKRĘŚLONYCH OBIEKTACH

rys.nr.4

Korpus OPK dysponujący przygotowanymi 3-4 wariantami osłony w zależności od sytuacji wybiera najwłaściwszy sposób działań bojowych. Oczywiście każdy z rozpatrywanych wariantów byłby wprowadzony w życie na określony sygnał. W zależności od posiadanego ugrupowania środków OP Korpusu, może on realizować te zadania w dotychczasowym ugrupowaniu /sposób podstawowy/, lub gdy potrzeby osłony wojsk operacyjnych będą znacznie odbiegały od potrzeb wykonania zadania głównego, konieczne będzie dokonać manewru części sił OP. Manewr taki powinien się ograniczać do przegrupowania części dywizjonów artylerii raketowej, pododdziałów LM i środków przeciwdziałania radioelektronicznego.

Wybierając jeden, lub więcej z przedstawionych wariantów działań, konieczne wydaje się wcześniejsze przygotowanie stanowisk startowych, lotnisk i innych elementów ugrupowania, środków łączności i zabezpieczenia, co ułatwi i przyspieszy przeprowadzenie manewru oraz osiągnięcie gotowości bojowej. Przygotowane wcześniej elementy ugrupowania bojowego muszą być dokładnie maskowane, aby nie zdradzały zamiaru osłony.

Z wariantami działań bojowych łączy się problem ugrupowania i sposobów działań bojowych Wojsk raketowych i lotnictwa myśliwskiego. W wypadku skupienia wysiłku osłony na 1-2 rubieżach, dominować powinny strefowe i obiektowo-strefowe ugrupowania WR. W innych wypadkach ugrupowania obiektowe lub obiektowo-strefowe.

Właściwości osłony przegrupowania wojsk operacyjnych z zasady nie będą miały większego wpływu na ugrupowanie LM, zmieni się natomiast jego sposób działań. Znacznie zwiększy się zastosowanie sposobu działań z dyżurowania w powietrzu i patrolowania, szczególnie w głębi rejonu obrony KOPK.

Fakt ten zmusi także do utrzymywania w oddziałach drugorzutowych LM większej ilości sił w gotowości bojowej Nr 1.

Zgodnie z tym, zadania osłony w zależności od sytuacji i posiadanych sił - LM może wykonywać:

- z położenia dyżurowania wydzielonych sił na lotniskach w odpowiednich stopniach gotowości bojowej - w ramach ogólnej obrony powietrznej obiektów znajdujących się w rejonie działań Korpusu OPK. Sposób ten może być stosowany wówczas, gdy jest zapewnione wykrycie i przechwycenie celów na określonej rubieży - przed dolotem celów do osłanianych obiektów;
- sposobem dyżurowania lub patrolowania w powietrzu wydzielonych sił w odpowiednich strefach, rozmieszczonych na podejściach do osłanianych wojsk, bez wchodzenia w sektor działań środków OPL tych wojsk. Może być stosowany w warunkach deficytu czasu uniemożliwiającego przechwycenie z dyżurowania na lotniskach oraz dysponowania dostateczną ilością sił. Liczba grup samolotów myśliwskich skierowanych do poszczególnych stref zależna jest od charakteru i miejsca rozmieszczenia osłanianych wojsk, rodzaju i ilości ich środków OPL, oraz stopnia zagrożenia z powietrza. W jednej strefie działają z reguły dwie- cztery grupy w składzie par lub kluczy samolotów. Ich zadaniem będzie samodzielne lub z pomocą naprowadzanie z SD przechwycenie celu powietrznego i jego zwalczanie przed dolotem do osłanianych wojsk;
- sposobem dyżurowania lub patrolowania w powietrzu wydzielonych sił w strefie rozmieszczonej bezpośrednio nad osłanianymi wojskami. W tym przypadku myśliwce dynizują lub patrolują bezpośrednio nad osłanianymi wojskami, z zadaniem niedopuszczenia lub utrudnienia przeprowadzenia ataków z powietrza.

Środki przeciwdziałania radioelektronicznego, celowo wydaje się wykorzystywać do osłony stałych węzłów komunikacji i mostów.

Jednym z ważniejszych problemów osłony przegrupowujących się wojsk operacyjnych jest ilość sił OP zaangażowanych do wykonania tego zadania oraz ich wykorzystanie. Zgodnie z dyrektywą ministra obrony narodowej, organizatorem osłony przegrupowania wojsk operacyjnych przez terytorium Kraju jest dowódca wojsk OPK, a główną siłą obronną siły OPK.

Z zasady sił tych będzie za mało, szczególnie w warunkach jednoczesnego wykonywania zadania głównego /osłony obiektów/ oraz osłony wojsk operacyjnych. Dlatego też;

Zadanie osłony wojsk operacyjnych realizuje się w ramach jednolitego systemu obrony powietrznej Kraju tak z udziałem środków OPK jak i OPL. W ramach tego systemu, już w czasie pokoju wojska OPL włączają się do pełnienia dyżurów bojowych. Pełnią je pododdziały artylerii raketowej i lufowej podporządkowania okręgowego i dywizyjnego. Dyżury te pełnione są na zasadzie pododdziałów alarmowych, zajmujących stanowiska ogniowe na określony sygnał. Sygnał ten przekazuje dyżurny odpowiedzialny Korpusu OPK przez służbę operacyjną okręgu wojskowego.

Włączenie całości sił i środków obrony przeciwlotniczej okręgu wojskowego do systemu OPK przewiduje się w stanie podwyższonej lub pełnej gotowości bojowej. W stanie podwyższonej gotowości bojowej na zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP, natomiast w przypadku pełnej gotowości bojowej następuje ono natychmiast bez dodatkowych zarządzeń. Siły i środki obrony przeciwlotniczej okręgu wojskowego działają w systemie OPK na zasadzie operacyjnego podporządkowania Korpusowi OPK. Znaczy to, że wykonują one swoje zadania ze stanowisk ustalonych przez dowództwo okręgu. Mogą zwalczać środki napadu powietrznego albo w oddzielnych, zawczasu wyznaczonych strefach, lub w jednej strefie ze środkami OPK, w tym i z IM, zawsze jednak za zezwoleniem SD Korpusu OPK.

Natomiast podczas przegrupowywania się wojsk operacyjnych przez rejon Korpusu OPK, siły OPL tych wojsk pozostające w gestii związków operacyjnych, należałoby włączyć do systemu OPK i wykorzystywać je na korzyść głównego zadania obrony powietrznej realizowanego w danym etapie wojny.

Terminy i warunki ich wykorzystania w systemie OPK, powinny być uzgadniane przed ich przybyciem do planowanego rejonu rozwinięcia, na szczeblach operacyjnych wojsk OPK i przegrupowujących się wojsk lądowych.

Nie przewiduje się włączenia do systemu OPK organicznych środków OPL związków taktycznych. Powinny one być wykorzystane do bezpośredniej obrony powietrznej tych związków w czasie postojów, a także mostów, węzłów komunikacyjnych i innych obiektów.

Sprawne włączenie sił i środków obrony przeciwlotniczej wojsk operacyjnych do systemu obrony powietrznej Kraju oraz zapewnienie im możliwości efektywnego działania w osłonie wojsk, wiąże się z koniecznością właściwego organizowania i realizowania współdziałania.

2. ORGANIZACJA WSPÓLDZIAŁANIA.

=====

Skuteczność obrony powietrznej, zapewnić można jedynie drogą efektywnego wykorzystania w jednolitym systemie możliwości bojowych wszystkich sił i środków zdolnych do zwalczania przeciwnika powietrznego - Wojsk OPK, lotnictwa frontowego i środków OPL wojsk oraz wojsk sojuszniczych, jeżeli w tym czasie znajdują się na obszarze naszego Kraju.

W tym kontekście współdziałanie wojsk OPK z wojskami OPL powinno zapewnić:

- harmonijne zgranie wysiłku sił i środków działających wspólnie w systemie obrony powietrznej Kraju, dla zapewnienia skutecznej osłony rozwinięcia i przegrupowania wojsk lądowych;
- zapewnienie bezpieczeństwa własnemu lotnictwu bojowemu i transportowemu wykonującemu loty w strefach ognia.

Podstawowym ogniwem, w którym organizuje się współdziałanie między wojskami OPK a OPL jest dowództwo Korpusu OPK i dowództwo okręgu wojskowego. Tutaj też opracowuje się szczegółowe plany współdziałania na podstawie dyrektywy ministra obrony narodowej oraz wytycznych szefa Sztabu Generalnego WP.

Doskonalenie tego współdziałania prowadzi się od wielu lat, jednak na wskutek gwałtownego rozwoju środków OPL wymaga ono ciągłego usprawniania.

2.1. Obowiązujące zasady współdziałania wojsk OPK z wojskami

OPL i trudności w ich realizacji.

Obowiązujące zasady organizacji i prowadzenia obrony przeciwlotniczej wojsk we współdziałaniu z systemem OPK zakładają, że:

- Do bezpośredniego współdziałania z wojskami OPL /po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej/ SD Korpusów OPK uruchamiają radiowe sieci współdziałania, do których włącza się radiostacje pułków artylerii przeciwlotniczej szczebla operacyjnego i szefów OPL Ogólnowojskowych

związków taktycznych. W sieciach tych dowódcy paplot i szefowie OPL meldują na odnośne SD Korpusu OPK czas i miejsce rozwinięcia lub zwinięcia ugrupowania bojowego podległych środków OPL. Jednocześnie SD KOPK w sieciach radiowych prowadzą powiadomienie o celach powietrznych, z których korzystają między innymi oddziały wojsk OPL;

- Środki OPL prowadzą ogień bez ograniczeń do wszystkich obiektów powietrznych nie zidentyfikowanych jako samoloty własne, lecących na wysokościach do 3 km, natomiast od 3-7 km/10 km/ działa LM a rakiety przeciwlotniczych powyżej 7 i 10 km;
- Dowódcy Korpusów OPK, właściwie dla rejonów rozwinięcia środków przeciwlotniczych, mają prawo wstrzymania ognia tych środków na czas wykonania ataku przez myśliwce, lub w razie konieczności zapewnienia bezpieczeństwa przelotu własnym samolotom;
- W celu zapewnienia właściwej realizacji współdziałania między korpusami OPK a okręgami wojskowymi dokonuje się wymiany przedstawicieli. Przedstawiciele OW winni zapewnić dostarczenie danych o sytuacji na froncie zewnętrznym i na terenie OW, oraz o potrzebach osłony wojsk i położeniu własnych środków OPL. Przedstawiciele KOPK natomiast powinni dostarczyć wojskom OPL i okręgowi wojskowemu danych o stopniu zagrożenia z powietrza oraz stanie, możliwościach i potrzebach Korpusu OPK.

Wprowadzenie do wojsk znacznych ilości rakiet i artylerii przeciwlotniczej utrudnia realizację obowiązujących zasad oraz sposobów organizacji i prowadzenia OPL wojsk we współdziałaniu z wojskami OPK - w szczególności:

- centralizacja na szczeblu Korpusu OPK zobrazowania sytuacji powietrznej i powiadamiania oraz współdziałania z wojskami OPL utrudnia otrzymanie przez wojska OPL aktualnych danych o ŚNP, jak również terminowe wydanie komend do przerwania ognia przez środki OPL;

- radiowa sieć współdziałania, ze względu na znaczne odległości od SD KOPK, jako też nadmierna ilość korespondentów /10 i więcej w jednej sieci/ oraz brak radiostacji średniej mocy w części PK OPL i paplot dywizji, nie gwarantuje dwustronnej wymiany informacji współdziałania.

Jest więc konieczne usprawnienie omawianych procesów.

2.2. Propozycje usprawnienia współdziałania.

Kierowanie działaniami bojowymi sił i środków OPL wojsk w zakresie zwalczania celów powietrznych oraz realizacji współdziałania, należałoby oprzeć przede wszystkim o połączone stanowiska dowodzenia. Stanowiska te powinny mieć odpowiedni zakres uprawnień w stosunku do oddziałów i pododdziałów OPL, które stale lub masowo przebywają w ich sektorach odpowiedzialności.

Dowódcom Korpusów OPK i Szefom OPL OW /armii/ należałoby pozostawić jedynie zadanie organizacji i nadzoru realizacji współdziałania.

Dla zapewnienia sprawnego kierowania, celowe jest utworzenie na odnośnych PłSD, specjalnych grup współdziałania - każda w składzie starszego oficera operacyjnego i trzech oficerów kierunkowych /dwóch na jedną zmianę/ o odpowiednim przygotowaniu operacyjnym /z radiostacją średniej mocy/, którzy biorąc udział w pracy bojowej byłiby odpowiedzialni za przekazywanie w sieci współdziałania sygnałów ostrzegania, informacji o przelotach lotnictwa własnego i sojuszniczego przez strefę PłSD oraz o działalności bojowej LM i artylerii raketowej OPK, a także sygnałów zakazu.

Obecność w składzie PłSD wymienionych oficerów ^{zwolnili} dowódców oddziałów i szefów OPL z obowiązku wysyłania na te stanowiska swoich przedstawicieli ze środkami łączności, co zresztą uznawane jest powszechnie za nierealne.

Należałoby też wyposażyć w radiostację średniej mocy wszystkie pułki artylerii przeciwlotniczej, zaś pododdziały OPL pz /pcz/ - w odpowiednie odbiorniki radiowe mogące współpracować z radiostacją współdziałania z PłSD.

Koniecznym jest również, aby na PłSD byli przedstawiciele ruchu lotniczego, w celu szybkiej analizy obiektów znajdujących się w przestrzeni powietrznej.

Na tej podstawie współdziałanie wojsk OPL z wojskami OPK można organizować następująco:

- 1/ Dowódca Korpusu OPK jest na bieżąco informowany przez dowództwo OW o włączenie sił i środków OPL do systemu OPK, ich ogólnym położeniu, stanie i gotowości do działań.
- 2/ Oddziały wojsk OPL rozwijają się w rejonach ześrodkowania lub przegrupowują się zgodnie z decyzjami przełożonych. Dowódcy oddziałów rakiet i artylerii przeciwlotniczej oraz szefowie OPL związków taktycznych szczegółowo meldują do właściwych PłSD o rejonach i czasie rozwinięcia /zwinięcia/ ugrupowań bojowych środków OPL. Rozkazy, meldunki i informacje przekazuje się w radiowej sieci współdziałania lub łączami telefonicznymi pomiędzy SD jednostek OPL i punktami kierowania OPL związków taktycznych /PK OPL ZT/ a PłSD.
Dane o sytuacji powietrznej wojska OPL otrzymują z nasłuchu radiowych kierunków meldowania PłSD-SD KOPK lub z sieci powiadamiania Korpusu.
- 3/ Oddziały rakiet przeciwlotniczych średniego i małego zasięgu zwalczają środki napadu powietrznego w myśl bezpośrednich wskazań z PłSD - według takich zasad jak oddziały / pododdziały/ rakiet przeciwlotniczych wojsk OPK / w myśl jednolitej instrukcji współdziałania i kierowania ogniem tak dla wojsk OPL jak i wojsk OPK/.
- 4/ Artyleria lufowa, przeciwlotnicze rakiety bliskiego działania "STRZAŁA-1" i "STRZAŁA-2" oraz broń maszynowa prowadzą ogień samodzielnie tylko do celów powietrznych bezpośrednio atakujących osłaniane wojska i obiekty, a w innych wypadkach - do wszystkich celów powietrznych lecących na wysokościach powyżej 3000 m, jeśli PłSD Korpusu lub PK OPL ZT nie przekażą ograniczeń /zakazu/ - na rozkaz swoich dowódców.

5/ PłSD mogą przerwać ogień środków OPL, aby zapewnić bezpieczeństwo własnemu lotnictwu. Lotnictwo z kolei działa nad zgrupowaniami wojsk i środków OPL na wysokościach powyżej 3000 m. Ograniczenie działań LM do minimalnej wysokości 3000 m nie powinno być przy tym traktowane jako rzecz stała. Można i należy zawęzić je do przestrzeni rejonów ześrodkowania ZT nad drogami lub pasami przemarszu oraz do okresów ruchu wojsk operacyjnych.

Ponadto celowym wydaje się przeanalizowanie możliwości organizacji współdziałania między oddziałami /pododdziałami/ WRT a oddziałami /pododdziałami/ radiotechnicznymi wojsk OPL, szczególnie w rejonach przygranicznych /przyfrontowych/. Dodatkowych ustaleń i uzgodnień wymagałyby następujące zagadnienia:

- dyslokacja pododdziałów radiotechnicznych wojsk OPK;
- skład i możliwości bojowe pododdziałów radiotechnicznych OPL rozwijanych w rejonach wspólnych działań;
- sposób wzajemnej wymiany informacji między współdziałającymi oddziałami /pododdziałami/ o sytuacji powietrznej i naziemnej, skażeniach, zakłóceniach radiolokacyjnych oraz o nowych sposobach działań ŚNP;
- treść przekazanej informacji i sposób opracowania, rubieże, dyskretność i kanały przekazywania.

Celowe byłoby okresowe włączanie środków wojsk radiotechnicznych OPL do systemu dyżurowania wojsk OPK. Przyniosłoby to znaczne efekty w szkoleniu obsługi RLS OPL w zakresie pracy bojowej i współdziałania z pododdziałami wojsk OPK, a ponadto polepszyłoby maskowanie radioelektroniczne systemu radiolokacyjnego naszego Kraju.

Wydaje się również wskazane podjęcie prac nad skonstruowaniem urządzeń rozpoznawczych własnych samolotów połączonych z celownikami takich środków OPL, jak: "STRZAŁA-1", i "STRZAŁA-2", przeciwlotnicze działka i armaty oraz przeciwlotnicza broń maszynowa. Urządzenia te - jednolite dla wszystkich wymienionych środków - powinny charakteryzować się przede wszystkim małymi wymiarami, prostą konstrukcją, małym poborem energii i określonym zasięgiem pracy /w granicach 10-15 km/.

Przy wysokim współczynniku sprawności mogłyby zastąpić dotychczasowe uciążliwe rozwiązania organizacyjne w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa działania LM zarówno w systemie OPK, jak i OPL wojsk operacyjnych.

Doskonalenie współdziałania należy traktować jako proces ciągły, realizowany we wszystkich formach szkolenia sztabów i wojsk przy wykorzystaniu najnowszych urządzeń technicznych. Rozwiązywanie związanych z tym problemów jest możliwe jedynie wspólnym wysiłkiem tak wojsk OPK jak i wojsk OPL.

3. ORGANIZACJA DOWODZENIA W ZAKRESIE ZABEZPIECZENIA
 =====
 WSPÓŁDZIAŁANIA MIĘDZY ŚRODKAMI OPL WOJSK OPERACYJNYCH,
 =====
 A ŚRODKAMI OP KORPUSU OPK.
 =====

Zvariantowane plany osłony przegrupowujących się wojsk operacyjnych, obejmujące manewr środkami OP, wprowadzenie nowych środków i dowodzenie nimi, powinny być przygotowane /co już podkreśliłem w poprzednim rozdziale/ w okresie pokojowym. Decyzję na ich realizację zgodnie z rozwojem sytuacji bojowej i potrzebami wojsk przegrupowujących, powinien podjąć i doprowadzić do Korpusów OPK - szczebel operacyjny wojsk OPK. Decyzja ta winna określać wariant działań Korpusu OPK, czasy zakończenia przygotowania i prowadzenia osłony przegrupowania wojsk, wskazówki dotyczące realizacji tego zadania w danej konkretnej sytuacji /np. w powiązaniu z jednoczesnym wykonywaniem zadania głównego lub bez/ i inne zagadnienia. Samo dowodzenie w zakresie zwalczania ŚNP npla musi być bardzo elastyczne i zapewnić z jednej strony podjęcie właściwych decyzji co do zwalczania środków napadu powietrznego z drugiej zaś strony terminowe dotarcie komend do wojsk kierujących środkami obrony powietrznej. Wymaga tego obiekt osłony jakim są przegrupowujące wojska /jego ruchliwość i przemieszczanie się newralgicznych punktów osłony/ co zmusi również do sukcesywnego przesuwania rubieży i obiektów skupienia głównego wysiłku.

Jeszcze obecnie dowodzenie to realizuje się z SD Korpusu OPK, co w praktyce stwarza poważne trudności - wynikające z przyczyn:

- dowodzenia z SD Korpusu OPK wszystkimi siłami i środkami OPL wojsk na tak dużym obszarze jakim jest rejon obrony Korpusu OPK. Radiowa sieć współdziałania Korpusu OPK z wojskami OPL z uwagi na duże odległości między radiostacjami /do 200 km/ i dużą ilość korespondentów nie zapewnia prawidłowego obiegu informacji;

- wprowadzane obecnie na wyposażenie paplot ZT radio-
stacje R-118 nie gwarantują w pełni doprowadzenia sygnałów
dowodzenia z KOPK ze względu na duże odległości między
SD KOPK a paplot;
- sygnały dowodzenia /wskazanie celów, zakaz prowadzenia
ognia, informacja o przelotach własnego lotnictwa/docierają
ze szczebla korpusu OPK do oddziałów wojsk OPL ze znacznym
opóźnieniem - po upływie 3-5 min. W tym czasie przy
 $V_c = 900 \text{ km/godz.}$ cel przeleci trasę 45-75 km, a więc
środki napadu nieprzyjaciela przelecą przez strefy ognia
OPL zanim środki OPL otrzymają zakaz prowadzenia ognia -
mogą również zostać ostrzelane samoloty własne.

Wydaje się, że zmiany w organizacji dowodzenia
powinny dotyczyć podziału kompetencji na szczeblu SD Korpusu
a PłSD. Rozwiązać sprawę może zorganizowanie dowodzenia
siłami i środkami wojsk OPL na bazie połączonych stanowisk
dowodzenia. Natomiast SD KOPK w tym układzie spełniałoby
rolę organizatora i kontroli realizacji dowodzenia między
siłami i środkami OPL wojsk a połączonym stanowiskiem dowo-
dzenia. To ostatnie powinno dysponować pewnymi kompetencjami
w zakresie dowodzenia ogniowego jednostkami wojsk OPL znaj-
dującymi się w strefie danego PłSD.

Podstawę działalności ogniowej stanowią informacje o środkach
napadu powietrznego nieprzyjaciela. Pułki rakiet i artylerii
przeciwlotniczej wszystkich szczebli oraz punkty kierowania
/PK/ OPL ogólnowojskowych związków taktycznych działające na
obszarze Kraju mogą korzystać bezpośrednio z informacji o
sytuacji powietrznej przekazywanej w relacji PłSD - SD KOPK
w sieci powiadamiania KOPK i w tym względzie nie potrzeba
dokonywać żadnych zmian organizacyjnych czy funkcjonalnych,
wystarczy bowiem znajomość częstotliwości radiowego kierunku
meldowania. Pozostaje jedynie problem przyjmowania tychże
informacji w pododdziałach OPL pułków ogólnowojskowych.
Realnym rozwiązaniem tego zagadnienia jest prowadzenie przez
wszystkie PłSD WOPK ostrzegania o zagrożeniu obszaru własnej
strefy działań z powietrza sposobem stosowanym w ogólnowojsko-
wych związkach taktycznych wojsk operacyjnych.

Sygnal ostrzegawczy o zagrożeniu z powietrza mógłby być formułowany w stosunku do PłSD, którego położenie powinno być naniesione na planszet dowódcy pododdziału przeciwlotniczego oraz szefa pz /pcz/, a przekazywane i powtarzane w radiowej sieci współdziałania.

Przyjmowane przez szefów OPL i dowódców pododdziałów OPL pz /pcz/ sygnały ostrzegania stanowiłyby wówczas wystarczające uprzedzenie o możliwości działania lotnictwa przeciwnika, bez względu na położenie pułków. Obowiązkiem Szefa OPL Dywizji byłoby jedynie poinformowanie tych pułków o miejscu znajdowania się właściwego terytorialnie PłSD OPK oraz częstotliwości radiowej sieci współdziałania, bowiem aktualne położenie oddziału /pododdziału/ szef OPL /dowódca/ musi znać na bieżąco.

Działalność ogniowa środków OPL prowadzona jest w interesie osłony wojsk operacyjnych z uwzględnieniem realiów systemu ognia wojsk OPK. Kierowanie ogniem powinno spoczywać w rękach dowódców oddziałów i pododdziałów oraz PK OPL ZT, które w decyzjach swych powinny uwzględniać informacje i wytyczne odpowiednich PłSD. Połączone stanowisko dowodzenia odpowiedzialne za działalność bojową powinno więc, oprócz informacji o sytuacji powietrznej, przekazywać oddziałom i punktom kierowania OPL znajdującym się w jego strefie również niezbędne informacje z zakresu prowadzenia ognia /informacje o celach zwalczanych przez wojska OPL, o przelotach własnego i sojuszniczego lotnictwa, w tym również sygnały okresowego zakazu prowadzenia ognia/. Sygnały zakazu nie obowiązują w sytuacjach w których osłaniane wojska lub pododdziały obrony przeciwlotniczej są atakowane z powietrza.

Odpowiedzialność za walkę z celami powietrznymi ponoszą dowódcy oddziałów i pododdziałów OPL i do nich należy wybór celu do zwalczania. Pełna więc centralizacja kierowania ogniem wszystkich środków OP i OPL z PłSD rozumiana jako wybór i przydział oddziałom konkretnych celów do zwalczania nie jest dzisiaj i w najbliższej przyszłości możliwa. *Kompetencje* PłSD w zakresie dowodzenia działaniami bojowymi środków OPL należałoby w związku z tym sprowadzić do: /rys. nr 5/.

- ostrzegania o zagrożeniu z powietrza;
- informowania o działalności bojowej podległych mu sił i środków, w tym szczególnie LM;
- przekazywanie sygnałów zakazu prowadzenia ognia;
- kierowania ogniem, ale tylko w zakresie koniecznego skupienia wysiłku na zwalczaniu grupy celów wchodzących w strefy ognia jedynie środków OPL.

Wydaje się również celowe rozpatrzenie możliwości wyznaczenia dla lotnictwa uderzeniowego i innego, korytarzy przelotowych znanych na bieżąco na każdym PłSD oraz sygnałów informacyjnych o położeniu wojsk lądowych - szczególnie przebiegu linii rozgraniczenia.

Nie mniej ważnym jest przystosowanie zapasowych PłSD do organizacji współdziałania ze środkami OPL. Ich możliwości w tym zakresie nie powinny odbiegać od wyposażenia w środki i obsługę od zasadniczych PłSD. Wiąże się to, jak wiadomo z zapewnieniem właściwej żywotności systemu dowodzenia.

Usprawnienie dowodzenia środkami OPL z PłSD wiąże się również z wyposażeniem oddział rakiet i artylerii przeciwlotniczej w radiostacje R-137 lub R-140 zamiast dotychczasowych R-118.

Ośrodki kierowania OPL armii i frontu przemieszczają się w składzie SD swoich związków. Rozwijają się do pracy bojowej z SD /~~SD~~ / dowódcy armii /frontu/ oraz sprawują dowodzenie wyłącznie taktyczne, a ponadto śledzą sytuację i działalność środków obrony powietrznej tak OPK jak i OPL, będąc w gotowości do przyjęcia dowodzenia również ogniowego w przypadku, gdyby dowódca frontu /armii/ podjął decyzję o rozwinięciu operacyjnym podległych im związków. Po rozwinięciu operacyjnym pełne dowodzenie wojskami OPL mogą przyjąć wówczas ośrodki kierowania związków operacyjnych, włączając jednocześnie w system podporządkowane czasowo wydzielone środki OP wojsk OPK. Do tego celu mogą być wykorzystane istniejące stanowiska dowodzenia OPK.

Tak zorganizowane dowodzenie ma zapewnić skuteczną osłonę wojskom operacyjnym oraz pełne wykorzystanie potencjalnych możliwości ogniowych działających w danej strefie środków, a także zagwarantowanie bezpieczeństwa własnemu lotnictwu od ognia środków naziemnych.

Z A K O Ń C Z E N I E .

=====

Poruszone w pracy problemy nie są bynajmniej nowymi dla wojsk OPK i OPL. Były one tematem sympozjum naukowego zorganizowanego przez Dowództwo Wojsk OPK, przy współudziale Szefostwa Wojsk OPL w dniach 22 - 23.01.1975r. w Poznaniu. Były również wprowadzane i sprawdzane w czasie wspólnych treningów i ćwiczeń. Niejednokrotnie jednak wyłaniały się zagadnienia, których stosowanie nastroczało pewne trudności w ich rozwiązywaniu.

Starłem się je uwypuklić i wskazać na możliwość ich przezwyciężenia.

W pracy przedstawiłem tylko zasadnicze problemy, nie dokumentując ich np. aktualnym uzbrojeniem wojsk w środki OPL, możliwościami bojowymi tych środków oraz szeregu innymi zagadnieniami, któreby najprawdopodobniej wyjaśniły nasuwające się wątpliwości.

Jestem przekonany, że dynamiczny rozwój środków OPL i OPK, w tym również automatyzacja systemu dowodzenia, zmuszą do szerszego spojrzenia na wykorzystanie ich podczas osłony wojsk operacyjnych w jednolitym systemie obrony powietrznej Kraju.

B I B L I O G R A F I A

=====

1. płk prof.dr K. NOŻKO - Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej. Wyd.ASG - 1977 r.
2. płk doc.dr J.MACHURA - Wybrane zagadnienia osłony przegrupowujących się wojsk operacyjnych, desantów powietrznych i konwojów morskich przez Wojska OPK. Wyd. ASG - 1973 r.
3. płk doc.dr A.PRZENICZNY - Korpus Obrony Powietrznej Kraju. Wyd. ASG - 1968 r.
4. E.J. KINGSTON - Kierowanie wojną.
MC CLOUGHRY Wyd. MON - 1959 r.
5. ppłk dr St.PIÓRO - O dowodzeniu we współczesnym systemie obrony przeciwlotniczej Wojsk operacyjnych.
Myśl Wojskowa 1/66 r.
6. Gen.bryg.L.ŁOZOWICKI - Współdziałanie wojsk OPK i OPL w osłonie rozwinięcia i przegrupowania Wojsk na obszarze OW.
Myśl Wojskowa 4/76r.
7. płk doc. dr A.PRZENICZNY - O obronie przeciwlotniczej wojsk przegrupowujących się przez obszar Polski w początkowym okresie wojny.
Myśl Wojskowa 2/74 r.
8. Materiały z sympozjum naukowego - Osłona wojsk operacyjnych przegrupowujących się przez obszar PRL i wykorzystanie ich sił i środków OPL w systemie OPK.
Wyd. MON - 1975 r.
9. płk doc.dr W.MASTEJ - Osłona przegrupowujących się wojsk operacyjnych oraz wykorzystanie ich sił i środków w systemie OPK.
płk dypl.P.SOKOŁOWSKI

10. Zbiór prac akademii 5/63 - Głównie problemy obrony przeciwlotniczej wojsk operacyjnych.
Wyd.ASG - 1974 r.
11. Zbiór prac akademii 2/60/ - Wybrane problemy organizacyjne i taktyczno-operacyjne wojsk OPK.
Wyd. ASG - 1973 r.
12. Skrypt pf-22824 - Ocena i ważniejsze wnioski o znaczeniu wojskowym z wojny Izraelsko-Arabskiej.
Wyd.ASG - 1974 r.

Wydrukowano w 1 egz.

Egz.nr 1 - B.T.

Wyk.ppłk E.REDWANZ

Druk.EB.dn.9.07.78r.

Nr ks.masz.Pf 68/KTWŁ

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biura Zborów Specjalnych
Nr ewid. _____

X 41310

